

STATENS JÄRNVÄGAR
Centralarkivet
Fack
104 01 STOCKHOLM 60

R A L L A R K Y R K O G Å R D E N

H i s t o r i k

ö v e r

b e g r a v n i n g s p l a t s e n

v i d

T O R N E H A M N

Upprättad hösten 1972

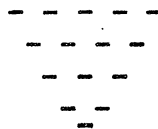
av

William Thorgren

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Avsnittsindelning nr	rubrik	Tidsperiod
01	Förord	
02	Inledning	
03	Behov av begravningsplats vid Tornehamm	1899
04	Platsens tidigare användning	före 1899
05	Utstakning av området	1899
06	De första begravningarna	1899-1900
07	Yttrande om sanitära förhållandet	1900
08	Utökning av området och upprättande av karta	1900
09	Första invigningen av begravningsplatsen	1900
10	Normer utfärdade av Kungl Maj:t för anordnande av begravningsplats	före 1899
11	Framställan från Kungl Järnvägsstyrelsen till Kungl Maj:t om anordnande av begravningsplats	1901
12	Medgivande från Kungl Maj:t till Kungl Järnvägsstyrelsen om begravningsplats inrättande	1901
13	Invigning av begravningsplatsen	1902
14	Upprättande av karta över området	1902-1903
15	Uppförande av bårhus	1908
16	Inspektion betr underhåll av begravningsplatsen och upprustning av densamma	1923
17	Resande av minnessten	1923
18	Framställan från Jukkasjärvi kyrkoråd till Kungl Järnvägsstyrelsen om utökning av begravningsplatsen	1935
19	Framställan från Kungl Järnvägsstyrelsen till Kungl Maj:t om utökning av begravningsplatsen	1935
20	Medgivande från Kungl Kommunikationsdepartementet till Kungl Järnvägsstyrelsen om utökning av begravningsplatsen	1935

21	Ny omgärdning av begravningsplatsen i samband med utökningen	1936-1937
22	Ny invigning av begravningsplatsen efter det utökningen genomförts	1937
23	Här vilar	
24	Järnvägspräster	
25	Slutord	

01 FÖRORD

Denna historik har upprättats för att i första hand utgöra ett underlag till den framtida forskning som kan tänkas bli aktuell med begravningsplatsen vid Tornehamn som forskningsobjekt.

Spridda på olika arkiv finnes flera arkivalier bestående av dokument, skrivelser och anteckningar m m avseende tillkomsten och nyttjandet av begravningsplatsen. Vidare finnes dokumenterat om invigningar, utökning av området, underhåll m m samt förteckningar över på kyrkogården begravda personer - såväl under den tid då Kungl Järnvägsstyrelsen svarade för begravningsplatsens underhåll som under den tid kyrkogården tillhört Jukkasjärvi församling.

En samordning av dessa arkivalier har visat sig mycket svårt men från statens järnvägars centralarkiv har gjorts stora ansträngningar för att medelst fotostatkopior och avskrifter av arkivalier förvarade på andra arkiv försöka samla så mycket vid centralarkivet att en framtida forskare med någorlunda säkerhet skall kunna bilda sig en uppfattning om hela skedet i begravningsplatsens historia.

Som källmaterial till denna historik har bl a använts

- arkivalier förvarade vid statens järnvägars centralarkiv,
- arkivalier förvarade vid Jukkasjärvi församlings kyrkoarkiv,
- arkivalier förvarade vid landsarkivet i Härnösand,
- arkivalier förvarade vid domkapitlet i Luleå,
- historik över begravningsplatsen vid Tornehamn utarbetad av kyrkoherde emeritus John-Ivar Jälén,
- handlingar och dokument förvarade vid chefen för banunderhållsområdet vid statens järnvägar i Kiruna,
- protokoll, redogörelse och tidningsartikel från ett rallarting i Stockholm år 1952,
- av statens järnvägar utarbetad folder med namnet "Tornehamn - ett minne från malmbanans byggnadstid" vari bl a ingår vissa utdrag ur boken "Malm" av Ernst Didring,
- ett antal tidningsartiklar och referat rörande begravningsplatsen vid Tornehamn.

Vid sammanställning av historiken har vissa svårigheter uppstått med hänsyn till det rikhaltiga material som slutligen stod till buds och

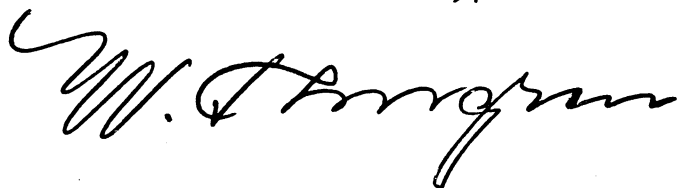
hur ämnet skulle disponeras för att största möjliga överskådlighet skulle uppstå. Till slut valdes att indela händelseutvecklingen i avsnitt efter tidsperioder - vilken indelning bl a framgår av den upprättade innehållsförteckningen. Varje avsnitt har sedan erhållit löpande sid.nr i de fall avsnittet omfattar mer än en sida.

För undertecknad har upprättande av denna historik utförts med ett mycket personligt engagemang. Intresset för rallarkyrkogården vid Tornehamn väcktes redan år 1949 men först under innevarande år kunde en merasystematisk forskning påbörjas med obegränsad tillgång till de arkivalier som förvaras i statens järnvägars centralarkiv. Efterforskning av arkivalier rörande rallarkyrkogården och förvarade på andra arkiv kunde också intensifieras under detta år.

Sammanställningen av de data och uppgifter som framkommit har varit ett mycket intressant arbete och det är undertecknads förhoppning att den nu upprättade historiken skall bliva till nytta och kunskap för den framtida forskningen.

Avslutningsvis kan tilläggas att rallarkyrkogården vid Tornehamn är unik i sitt slag och förmodligen den enda kyrkogård i världen som anlagts och bevarats på detta sätt.

Stockholm i december 1972

02 INLEDNING

Innan historiken börjar för den egentliga begravningsplatsen vid Tornehamn kan det vara befogat med en kort översikt över förhållandena vid byggandet av riksgränsbanan och framförallt då vad som rör området kring Tornehamn.

För de flesta av våra dagars turister är Tornehamn kanske endast ett namn eller ett utflyktsmål för de som bor på turistanläggningarna vid Björkliden och Abisko - och kanske också vid Riksgränsen. Från turiststationerna vid Björkliden och Abisko brukar man anordna vandringsturer till Tornehamn och oftast är då det egentliga målet i första hand kyrkogården - den s k rallarkyrkogården - och i andra hand den plats där förr - under banbyggnadstiden - det stora baslägret var uppbyggt. Den verklighet som då existerade vid Tornehamn var en helt annan och avsevärt mindre idyllisk än den som nu möter turisten. Ändock är Tornehamn en av de minnesrikaste platserna efter riksgränsbanan.

För den som fullgjort sitt dagsverke vid banbyggandet var Tornehamn en centralpunkt. Då var det liv och rörelse på den plats nere vid Torneträsk där baslägret fanns. Nu återstår endast några husgrunder som blottats. Det som en gång var en huvudort uppvisar nu några bortglömda rester - tyvärr oftast dåligt markerade för den intresserade turisten.

Som huvudort kunde Tornehamn uppvisa en byggnation omfattande bl a ingenjörssbarack, rallarförläggningar, kyrka, sjukstuga m m på en plats där transportvägen sjöledes österifrån mötte landsvägen över Norddalen och Riksgränsen.

I november 1898 blev den s k Norddalsvägen från Rombaksbotten till Vassijaure färdig. Samma år byggdes också materialvägen från Vassijaure till Tornehamn. Därmed blev Torneträsk den naturliga fortsättningen österut - under sommaren båtledes och vintertid med slädar.

Från Norge inköptes dels mindre båtar som forslades upp färdiga och dels materialier till några större transportbåtar som sedan byggdes vid Tornehamn. Det visade sig dock nödvändigt att få ett fartyg med maskinkraft och under vintern 1899-1900 byggdes därför i Tornehamn

motorbåten "Laila" - en bogserbåt av 16 m längd. Våren 1899 uppfördes ett kapell vid Tornehamn och samma år anställdes en präst. Samtidigt därmed utsågs en lämplig begravningsplats ett stycke ifrån det egentliga baslägret nere vid Torneträsk.

Postgången gick med järnväg över Storlien till Trondheim och sedan båtledes till Viktoria hamn - nuvarande Narvik - med tre turer i veckan intill juni 1902 då även postföring från Kiruna anordnades med två turer i veckan.

Hösten 1899 blev telegrafförbindelsen klar mellan Gällivare och Vassijaure och under det året igångsattes alla de mera betydande terrasseringsarbetena mellan Nuolja och Riksgränsen inklusive inslagen till tunnlarna vid Tornehamn och Vassijaure.

År 1900 uppfördes en sjukstuga för 12 patienter och med bostad för sjuksköterskor och året efter - 1901 - måste man även utnyttja kapellet och en barack som sjukstuga - epidemisjukhus - på grund av en tyfus- och difteriepidemi.

Våren 1902 nådde rälsläggningen fram till Tornehamn och till Riksgränsen kom man den 16 juli 1902. Riksgränsbanan invigdes sedan den 14 juli 1903.

Det har ansetts angeläget med denna inledning betr förhållandena vid Tornehamn och baslägret därstädes för att därigenom få en bakgrund till den begravningsplats som anordnades.

03 BEHOV AV BEGRAVNINGSPLATS VID TORNEHAMN

Som framgått av inledningsavsnittet var det mycket folk som var i arbete kring trakten av Tornehamn och som tillhörde baslägret vid Torneträsk. Ganska snart stod det klart att det fanns ett behov av en begravningsplats för den personal "som med döden afginge" som det är uttryckt i samtida skrivelser.

Begravningsplatsen borde vara en lämplig och naturskön plats och den skulle inte ligga alltför långt från baslägret. Med utgångspunkt därifrån valdes en plats mellan riksgränsbanan och baslägret. Avståndet var heller inte långt till Torneträsk. Efter vad som framkommit av samtida dokument och anteckningar torde valet ha gjorts någon gång under år 1899.

Platsen är bevuxen med fjällbjörk och ligger relativt väl skyddad för vindar. Runt omkring platsen finns kuperingar som ytterligare förhöjer dess skönhet. Jordmånen ansågs även vara bra med tanke på de jordfästningar som sedermera skulle äga rum därstädes.

04 PLATSENS TIDIGARE ANVÄNDNING

Om det var en tillfällighet att just denna plats valdes - som sedermera blev rallarkyrkogården - eller om det låg någon bestämd uppfattning bakom valet är inte bekant. Däremot vet man att platsen tidigare använts som begravningsplats.

Vid röjning på platsen påträffades trädelar efter tvenne kors. Det ena var märkt med bokstaven "R" - eller möjligen "P" - och med datum "14.3.1892" och det andra var märkt med bokstaven "E" och datum "9.10.1895". Vilka dessa två personer var vet man inte men man antar att det var två som omkommit i fjällen och sedan hittats och jordats på platsen. Antingen kunde man inte få fram bättre identifiering eller också tyckte de som jordade stoftet att identifieringen var fullt tillräcklig.

Enligt uppgift från ennorrman - uppgiften har inte gått att verifiera - så skulle platsen ha använts som begravningsplats redan på den tid då ett engelskt järnvägsbolag utförde stakningsarbeten för den blivande järnvägen. I så fall - om uppgiften är trovärdig och mycket talar för det - skulle jordfästningar ha ägt rum redan år 1887.

05 UTSTAKNING AV OMRÅDET

Exakt när utstakning av området som skulle bli begravningsplats ägde rum vet man inte men det finns skäl anta att detta arbete utfördes redan under år 1899.

Däremot vet man att redan från början omgärdades området med ett staket tillverkat av rundvirke från naturfjällbjörk och viss gravindelning företogs även.

06 DE FÖRSTA BEGRAVNINGARNA

Det var under år 1898 som banarbetena påbörjades vid Vassijaure. Samtidigt pågick arbeten på ett flertal ställen och olyckor inträffade - ofta med dödlig utgång. Dessutom härjade sjukdomar och många avled också till följd därav.

Avlidne norrmän försökte man i regel föra till resp hemförsamling i Norge men för svenskar och finnar ställde sig transporterarna svårare. Den närmast belägna begravningsplatsen fanns i Jukkasjärvi och dit fanns ingen väg genom ödemarken.

Den första som begravdes - efter sedan platsen utvalts - var en rallare vid namn P J Hellqvist från Gällivare. Under uppförande av kraftstationen vid Abiskojokk omkom han genom drunkning den 18 juni 1899 och begravdes som den första rallaren den 7 juli 1899.

Året efter - 1900 - begravdes ett tiotal personer och 1901 blev de många dödsfallens år. På våren det året överfördes från Norge epidemisk tyfoidfieber och samtidigt därmed inträffade flera fall av difteri. Detta medförde att under år 1901 jordfästes 27 personer.

Eftersom begravningsplatsen i första hand var avsedd för rallarna så fick den redan från början namnet "Rallarkyrkogården" och det namnet används ännu i dag fastän begravningsplatsen numera tillförts Jukkasjärvi församling och är öppen för den bofasta befolkningen efter riksgränsbanan.

07 YTTRANDE OM SANITÄRA FÖRHÅLLANDET

Redan på ett tidigt stadium - då begravningsplatsen utvaldes och området började utstakas - fann man det nödvändigt att ett yttrande om de sanitära förhållandet borde avgivas. Ett sådant utlåtande måste föreligga innan invigning av begravningsplatsen kunde ske och innan man ingav framställan till Kungl Maj:t om tillstånd att inrätta begravningsplatsen.

Det var dåvarande järnvägsläkaren Axel Hansson som fick i uppdrag att undersöka de sanitära förhållandena jämte att avgiva utlåtande därom. Exakt när undersökningen ägde rum vet man inte men den 23 januari 1900 inlämnade järnvägsläkaren följande utlåtande till arbetschefen:

Anmodad af t.f. Arbetschefen vid Statsbanebyggnaden Gellivare-Riksgränsen norra distriktet att yttra mig angående en vid Tornehamn beläget, till begravningsplats afsedt områdes lämplighet för sitt ändamål, får jag härmed afgifva det utlåtandet, att ifrågavarande område är beläget på en med löfskog bevuxen, för vindar skyddad och af naturen väl drainerad platå, hvars jordmån består af sand till minst sex fots djup, hvarför platsen må anses synnerligen lämplig för det dertill afsedda ändamålet, hvilket härmed på heder och samvete intygas.

Vassijaure den 23 Januari 1900
Axel Hansson
Jernvägsläkare

08 UTÖKNING AV OMRÅDET OCH UPPRÄTTANDE AV KARTA

Under år 1900 vidtogs en utökning av det ursprungliga området. Denna åtgärd vidtog man bl a därför att det först utstakade området visade sig för litet. Dessutom ansåg man att då området för begravningsplatsen fastställdes och invigdes borde det omfatta en kvm-yta som i stort sett kom att motsvara det behov som kunde tänkas föreligga för den närmaste framtiden.

I samband därmed upprättades en karta över området och en plan över gravindelningen. Denna utgjordes av sex kvarter varav två utgjordes av åtta gravar i varje och fyra av tolv gravar i varje. Sammanlagt omfattade således begravningsplatsen 64 gravar. Hela området kom - genom utökningen - att omfatta 814 kvm.

Den omgärdning av ett staket tillverkat av rundvirke från naturfjällbjörk som omgärdade den första utstakningen av området utvidgades så att omgärdningen kom att omfatta hela det utstakade området.

09 FÖRSTA INVIGNINGEN AV BEGRAVNINGSPLATSEN

Med stöd av utfärdade Kungl brev innehållande normer för invigning av begravningsplatser fann järnvägspastor O Th Wermelin det nödvändigt att en invigning snarast skedde. Detta trots att framställan ännu inte ingivits till Kungl Maj:t om tillstånd att inrätta den utstakade begravningsplatsen vid Tornehamn och att området inte blivit avsondrat för sitt ändamål.

I skrivelser till biskopen i Härnösand och till arbetschefen vid banbyggnaden framhåller han vikten därav och förordar invigning.

Som framgår av nedan återgivna skrivelse från Wermelin med påtecknat svar av biskop Martin Johansson i Härnösand erhåller dock den förstnämnda förordnande att inviga begravningsplatsen.

Till Biskopen i Härnösands Stift

På uppdrag af Arbetschefen vid Norra Distriktet af Statsbanan Gellivare-Riksgränsen, får jag härmed värdsamt anmäla, att svårigheterna visat sig allt för stora att vid inträffande dödsfall föra de aflidne till kyrkogård i Sverige eller Norge, och att i följd häraf en begravningsplats, i öfverensstämmelse med bifogade karta, blifvit anlagd inom distriktet.

Utom hvad denna karta utvisar, anser jag mig böra nämna, att den föreslagna begravningsplatsen är belägen vid östra ändan af Torneå Träsk 3 mil från norska gränsen och ungefär 1 kilometer från den gudstjenstlokal, som innan årets slut kommer att uppföras, samt att platsen både hvad läge i öfrigt och jordmån beträffar är synnerligen lämplig för ändamålet.

Då dödsfall redan inträffat, och nya sådana när som helst kunna väntas bland den för närvarande till 1200 man uppgående arbetsstyrkan, vågar jag värdsamt hemställa, huruvida för den tillfälliga anordning, som här är fråga, bestämmelserna i K Br den 18 Maj 1849 behöfva stricte följas, samt att, om så icke är, H H Biskopen ville med godkännande af ritningen förordna om platsens invigning.

Värdsamt

Vassijaure-Rombaksbotten den 4 Sept 1899

O Th Wermelin

Jernvägspastor

På denna skrivelse gjorde biskopen följande påteckning varefter densamma återgick till Wermelin.

Till Herr Jernvägspastor O Th Wermelin

Med anledning af skrifvelsen den 4 Sept samt medföljande karta får jag meddela följande upplysningar.

K Br den 18 Maj 1849 måste tillämpas äfven på den genom jernvägsbyggnadsstyrelsens försorg anlagda begravningsplatsen. För detta ändamål är emellertid af vigt att erhålla kännedom om huruvida den ifrågavarande platsen blifvit från kringliggande område afsöndrad, hvarjemte ock läkares intyg angående platsens lämplighet för sitt ändamål vore önskligt. Om emellertid ytterligare dödsfall bland arbetspersonalen inträffar, innan ritningen kan hinna att behörigen fastställas, får jag anmoda Eder att i öfverensstämmelse med anvisningen i sista stycket af kyrkohandbokens 11 kap inviga begravningsplatsen.

I afvaktan på upplysande handlingar i dessa afseenden hvarom den insända ritningen tills vidare behålles.

Hernösand den 14 September 1899
Martin Johansson

Det framgår av vissa handlingar att Wermelin förevisade eller överlämnade sin skrivelse med biskopens påteckning till arbetschefen. I en skrivelse daterad den 22 februari 1900 skriver nämligen arbetschefen till Wermelin följande:

Till Herr Jernvägspastor O Th Wermelin
Vassijaure

Härmed får jag till vidare behandling öfversända jernvägs-läkaren Doktor A Hanssons intyg rörande lämpligheten af jordmånen m m på den till begravningsplats utsedda arealen vid Tornehamn. Jag har från Kongl Styrelsen anhållit om åtgärders vidtagande för att nämnda område skall blifva afsöndradt på vederbörligt sätt.

Emellertid tyckes skrifvelsen af den 14 Sept förra året från Hernösand tyda på att intet hinder finnes för Eder att i alla händelser inviga begravningsplatsen.

Hj Fogelmarck
Arbetschef

Ritualen vid själva invigningen har inte kunnat rekonstrueras då inga handlingar kunnat påträffas som återger densamma. Däremot vet man nu att invigningen ägde rum den 12 mars 1900. Detta framgår av den ämbetsberättelse som järnvägspastor Wermelin avgav för verksamhetsåret 1900 och ur vilken följande utdrag bestyrker förhållandet.

Utdrag ur järnvägspastor O Th Wermelins ämbetsberättelse för år 1900

.....

Den under föregående år anlagda begravningsplatsen vid Tornehamn blef på grund af från H H Biskopen erhållet förordnande invigd den 12 mars.

.....

Vassijaure den 4 Mars 1901
 O Th Wermelin
 Jernvägspastor vid Statsbanan Gellivare-Riksgränsen,
 Norra distriktet

Slutligen kan återges ett PM vari invigningen omnämns samt därtill en anmärkning vari anges att densamma anses som provisorisk.

Den 10 juli 1901

Skrivelse från Domkapitlet Hernösand med anhållan att Jernvägsstyrelsen ville vidtaga åtgärder för vederbörande af-söndring av den av järnvägspastor O Th Wermelin efter förordnande av biskopen i Hernösands Stift invigda begravningsplatsen vid Tornehamn.

Anm: Enligt arbetschefens skrivelse den 28 augusti 1901 blef begravningsplatsen endast provisoriskt invigd.

10 NORMER UTFÄRDADE AV KUNGL MAJ:T FÖR ANORDNANDE AV BEGRAVNINGSPLATS

I Kungl:a brev fanns fastställt normer för anordnande av begravningsplatser och detta medförde att man inte var som helst och efter eget gottfinnande fick anordna en begravningsplats.

Följande normer hade i Kungl:a brev intagits därom:

Kungl brev av den 25 september 1798

Särskilda begravningsställen må ej vid enskilda gårdar och egendomar utom rätta allmänna begravningsplatser inrättas och nyttjas med mindre Kungl Maj:t dertill lemnat tillstånd.

Kungl brev av den 26 januari 1802

Innan begravningsplats användes skall den utsedda platsen till sin bestämmelse invigas.

Kungl brev av den 18 maj 1849

Pröfning och fastställelse af ritningar till begravningsplatsen tillhör Konglige Befallningshafaren jemte Biskopen.

11 FRAMSTÄLLAN FRÅN KUNGL JÄRNVÄGSSTYRELSEN TILL KUNGL MAJ:T OM AN-
ORDNANDE AV BEGRAVNINGSPLATS

Den framställan som ingavs är daterad den 8 oktober 1901 och åtföljdes av den år 1900 upprättade kartan.

Framställan hade följande lydelse:

Till Konungen

Angående upplåtelse af ett i närheten af Tornehamn i Norrbottens län beläget jordområde om 814 qvm till begravningsplats.

Uti skrifvelse den 10 sistlidne juli har Domkapitlet i Hernösand, efter det vid statsbanans Gellivare-Riksgränsen norra distrikt anställde prestmannen O Th Wermelin anmält, att karta öfver den i närheten af Tornehamn i Juckasjärvi socken inom Norrbottens län anlagda och af Wermelin efter förordnande af vederbörande biskop invigda begravningsplats icke kunnat på i lag föreskrifvet sätt stadfästas af biskop och Eders Kongl Maj:ts befallningshafvande i länet, enär det icke kunnat visas att det för platsen ifråga använda området blifvit för sitt ändamål afsöndrat, samt Wermelin i anledning deraf påkallat Domkapitlets åtgärd i saken, hemställt, det Jernvägsstyrelsen måtte föranstalta om vederbörlig afsöndring af berörda område.

På grund häraf får Styrelsen - med tillkännagifvande att, sedan det under arbetenas fortgång å förenämnda statsbandedistrikt visat sig nödvändigt att, då förbindelse saknades med Juckasjärvi sockens begravningsplats i Vittangi, hafva en i närheten af arbetslinjen belägen plats, å hvilken de vid distriktet anställda personer, som med döden afginge, kunde jordfästas, en högt liggande med björk bevuxen gruskulle vid Tornehamn å ställe, som närmare utvisas å härhos bifogade tvenne kartor, blifvit utvald och såsom af Domkapitlet i Hernösand åberopade skrifvelse framgår vederbörligen invigd till begravningsplats, samt att platsen, hvilken sluttande ned mot Torneträsk ligger aflägsen från människoboningar, och hvars lämplighet i sanitärt hänseende vitsordats af jernvägsläkaren vid distriktet, är belägen å under Domänstyrelsens förvaltning lydande kronojord och innehåller efter nyligen företagen utvidgning 814 kvadratmeter - i underdånighet anhålla, att Eders Kongl Maj:t måtte i nåder medgifva dels att ifrågavarande område om 814 kvadratmeter, hvilket blifvit genom Styrelsens försorg inhägnadt med staket, må såsom begravningsplats nyttjas dels ock att området varder för ofvanberörda ändamål upplåtet.

Stockholm den 8 oktober 1901
Underdånigst
Th Nordström

C F Sundberg Hj Renborg

12 MEDGIVANDE FRÅN KUNGL MAJ:T TILL KUNGL JÄRNVÄGSSTYRELSEN OM BEGRAVNINGSPLATS INRÄTTANDE

Som svar på Kungl Järnvägsstyrelsens framställan av den 8 oktober 1901 inkom den 19 december samma år ett Kungl brev av följande lydelse:

O S C A R

med Guds nåde, Sveriges, Norges, Götes och Wendes Konung.
Vår ynnest och Nådiga benägenhet med Gud Allsmächtig.

Uti underdånig skrifvelse den 8 nästlidne oktober hafven I med förmälan, bland annat, att, sedan det under arbetenas fortgång å statsbanans Gellivare-Riksgränsen norra distrikt visat sig nödvändigt att, då förbindelse saknades med Jukkasjärvi sockens begravningsplats i Vittangi, hafva en i närheten af arbetslinien belägen plats, i hvilken de vid distriktet anställda personer, som med döden afginge, kunde jordfästas, en högt belägen, med björk bevuxen gruskulle vid Tornehamm i Jukkasjärvi socken af Norrbottens län, hvilken å Eder underdåniga skrifvelse bifogade två kartor funnes närmare angifven, blifvit till begravningsplats utsedd och vederbörligen invigd samt att platsen, hvilken, sluttande ned mot Torneträsk, låge aflägsen från människoboningar och hvars lämplighet i sanitärt hänseende vitsordats af jernvägsläkaren vid distriktet, vore belägen å kronojord och innehölle, efter nyligen företagen utvidgning, en areal af 814 kvadratmeter - i underdånighet anhållit, att Oss täcktes medgifva dels att ifrågavarande område om 814 kvadratmeter, hvilket blifvit genom Eder försorg inhägnadt med staket, finge såsom begravningsplats nyttjas, dels ock att området blefve för ofvanberörda ändamål upplåtet.

Efter det Vår Domänstyrelse, till följd af nådig remiss, med eget underdånigt utlåtande öfverlämnat af vederbörande jägmästare och öfverjägmästare afgifna underdåniga yttranden, deruti anförts, att ifrågavarande jordområde, som vore beläget å kronoöfverloppsmark, icke vore af ringaste gagn eller värde för skogsväsendet eller kunde tänkas framdeles tagas i anspråk för något dess ändamål, hafve Vi nu i nåder låtit detta ärende Oss föredragas och dervid funnit godt medgifva, att det å förberörda kartor närmare utmärkta jordområde om 814 kvadratmeter må för uppgifna ändamålet till statens jernvägar upplåtas; viljande Vi tillika anbefalla Eder att genom vederbörande landtmätare låta upprätta karta öfver ifrågavarande jordområde samt derefter öfverlemna densamma till Domänstyrelsen för att i dess arkiv förvaras. Hvilket Eder till svar och efterrättelse, i hvad på Eder beror, härigenom i nåder meddelas; hvarjemte ofvannämnda af Eder ingifna kartor härmed återställas.

Stockholms Slott den 29 november 1901

OSCAR

/ E von Krusenstjerna

13 INVIGNING AV BEGRAVNINGSPLATSEN

Den invigning som järnvägspastor O Th Wermelin förrättade år 1900 - efter förordnande av biskopen i Härnösand stift - ansågs som en mera provisorisk invigning. Den tillkom för att de vid den tidpunkten begravda och de som närmast därefter avledo skulle få vila i vigd jord.

Den egentliga invigningen av begravningsplatsen kom till stånd först den 5 oktober 1902 och finnes beskriven bl a i tidningsartiklar av vilka två återges här nedan.

Norrbottens-Kuriren nr 156 den 8 oktober 1902

Den nya kyrkogården i Tornehamn.

Invigningen af griftegården i Tornehamn förrättades i söndags eftermiddag af kontraktsprosten O A Wester, med kyrkoherdarne O Nordenstam och O Bergqvist samt järnvägspastor Nordfors som assistenter. Sedan en psalm afsjungits höll prosten Wester invigningstalet samt förklarade begravningsplatsen, där redan ett 50-tal lik blifvit jordade, invigd för sitt heliga och betydelsefulla ändamål. Sedan såväl invigningsförrättaren som samtliga assistenterna enligt ritualen ur kyrkohandboken uppläst efter den heliga akten lämpade stycken och ytterligare en psalm sjungits, var den enkla men stämmningsfulla invigningen af vildmarkens griftegård till ända.

Omedelbart efter invigningen förrättade kontraktsprosten Wester jordfästning af ett barn, som aflidit i Tornehamn. Vid invigningen hade infunnit sig utom vederbörande befäl vid järnvägsbyggnaden, däribland arbetschefen löjtnant Fogelmarck, ett 50-tal personer från Tornehamn och uppifrån järnvägslinien, och på samtliga närvarande gjorde den högtidliga akten ett gripande intryck.

Norrbottens-Kuriren nr 158 den 10 oktober 1902

Griftegårdsinvigningen vid Tornehamn

i korthet omnämnd i ett föregående nummer af Kuriren, ägde som nämnts, rum i söndags eftermiddag. Begravningsplatsen är, om icke den nordligaste, så åtminstone den näst nordligaste (Karesuando lär ligga något nordligare) i Sverige, och för att förrätta den högtidliga akten fick invigningsförrättaren kontraktsprost O A Wester och den ene af hans assistenter kyrkoherden O Nordenstam tillryggalägga en vägsträcka af cirka 80 mil pr järnväg fram och åter.

Den lilla enkla begravningsplatsen har redan under ett par tre års tid varit tagen i anspråk för sitt ändamål, och där slumrar redan ett 50-tal döda under den svarta jorden, under det enkla, men prydliga träkors tälja desse i vildmarken omkommes namn, födelse- och dödsår m m.

Sedan kontraktsposten Wester, omgifven av sina assistenter kyrkoherdarne Nordenstam och Bergqvist samt järnvägspastor Nordfors från Riksgränsen tagit plats ett stycke upp på kullen, och ett 50-tal personer, däribland arbetschefen löjtnant Fogelmark och afdelningsingeniören Möller, infunnit sig å begravningsplatsen, började den högtidliga ceremonien med afsjungandet af psalmen 452 verserne 1-2.

Sedan psalmsången förklingat höll kontraktsposten Wester invigningstalet. Utgående från Davids psalm 90 v 1-3 yttrade hr W ungefär följande:

Denna psalm var i första hand skriven för Isarels folk, då det under Moses ledning vandrade genom öknen. Under denna vandring hade folket icke något hem i öknen. Men äfven i den vilda ödemarken fann det ett hem hos Gud. Han var äfven där för sitt folk en trygg och säker tillflyktsort, dess boning och dess hem. Alla heliga hafva haft en sådan tillflykt hos sin Gud. Och allt framgent skall det så vara - "från släkte till släkte".

Vårt lif här på jorden är också på sitt sätt en ökenvandring, en resa genom vildmarken. Hvarje förändring i våra yttre lefnadsförhållanden antingen till godt eller ondt bör erinra, att här nere är ovissheten det enda, som kan kallas visst. Äfven den mest behagliga vistelseort är endast en station vid vägen i ett främmande land, där vi hvarje stund måste vara beredda att höra Guds kallelse från fordom förnyas: "Stån upp! I måsten eder väg; I skolen icke blifva här i landet." Öfvertygelsen härom skulle icke utan skäl oroa oss, om vi icke under detta vårt främlingskap i tiden kunde få säga: "Herre, Du är vår tillflykt".

Gud är en trygg tillflyktsort för alla, som åkalla honom. Ålder och erfarenhet hade lärt Moses, att under de oupphörliga växlingar, som världen är underkastad, åtminstone ett förblifver oföränderligt, nämligen Guds trofasthet emot sitt folk. I jämförelse med honom äro bärgen häromkring, om än täckta af evig snö och inför våra ögon såsom väldiga jättar, blott såsom nyfödda barn från i går. Ty Gud var "förrän bärgen blefvo till" och "Gud är från evighet till evighet". Hos honom hafva våra fäder långt tillbaka funnit sin tillflykt. Han är ännu i dag oföränderligen densamme, alltid lika trofast.

Vissheten lär och erbjuder oss fasta tröstegrunder, icke minst inför döden och vid grafven. Det är Gud, som "lärer människan vända åter till stoft". När Hans tid är inne att säga: "Vänden åter I människors barn", då hjälper ingen läkekonst, intet läkemedel, ingen makt i världen. Då skola våra kroppar myllas ned i jorden, upplösas i sina beståndsdelar

och likasom söndermalas till stoft. Men äfven när detta skall ske, få vi anförtro oss åt Gud men den bekännelsen: Herre, Du är vår tillflykt. Genom Jesu uppståndelse från de döda tonar budskapet om evigt lif emot oss ifrån den öppnade grafven. Döden blef icke det oåterkalleligen sista ordet i Hans lefnadshistoria. Icke heller för oss är det slut med döden och grafven. Det gäller blott att så hafva Gud till vår tillflykt, att vi genom död och graf må kunna "vända åter" till Honom på uppståndelsens morgon med en förhärligad lekamen. Må vi för den skull i stillhet lyssna till och i våra hjärtan begrundande gömma Herrens ord om döden och uppståndelsen.

Assistenterna uppläste härefter i tur och ordning några skriftens språk.

Därefter förklarade kontraktsprosten Wester begravningsplatsen invigd, hvarpå Fader vår lästes och psalm 187 v 7-8 sjöngs. Sedan en liten enkel hvit kista utan en enda blomma på locket, och innehållande stoftet af ett här upp i vildmarken aflidit barn tagits upp ur den vattenfyllda graf, där den redan blifvit nedsatt, förrättade prosten Wester jordfästningen och vigde med de öfliga tre skoflarne mull den döda vid jorden.

Sist sjöngs psalm 471 v 8, hvarpå den ovanligt stämmingsfulla akten var slut.

Upplyningsvis kan nämnas att de i artiklarna omnämnda psalmerna motsvaras i dag av nr 549, 293 och 555.

14 UPPRÄTTANDE AV KARTA ÖVER OMRÅDET

I det Kungl brevet av den 29 november 1901 vari Kungl Maj:t medgiver att området vid Tornehamn - som utstakats till begravningsplats - må avsöndras från kronoöverloppsmarken fastställdes också att Kungl Järnvägsstyrelsen skulle låta upprätta karta över området. Denna karta skulle upprättas av lantmätaren och sedan insändas till Kungl Domänstyrelsen.

Enligt funna anteckningar upprättades kartan i september månad 1902 av dåvarande förste lantmätaren C A Sjöberg i Luleå och på densamma angavs arealen till "8 ar 14 kvm".

Kartan utgjorde bilaga till den skrivelse som Kungl Järnvägsstyrelsen tillställde Kungl Domänstyrelsen år 1903.

Bland arkivalierna vid statens järnvägars centralarkiv finns ett handskrivet beslutskoncept till denna skrivelse av följande lydelse:

1903
Beslut den 18 februari. Reg.-N:o 127
Underskrift:
Th Nordström
C F Sundberg Hj Renborg

Exped den 19/2

Till Kungl Domänstyrelsen

Jämlikt föreskrift i Kungl Maj:ts nådiga bref den 29 november 1901 - hvaraf afskrift härhos bifogas - angående upplåtelse till begravningsplats af ett jordområde å kronoöverloppsmark vid Tornehamn i Norrbottens län, får Kungl Järnvägsstyrelsen härigenom öfverlämna af vederbörande lantmätare upprättad karta öfver ifrågavarande jordområde.

15 UPPFÖRANDE AV BÅRHUS

Någon exakt tidsuppgift när bårhuset uppfördes finns inte men vissa anteckningar styrker att det sannolikt uppfördes år 1908. Med all säkerhet har det dessförinnan inte funnits något bårhus vid begravningsplatsen.

Efter inspektion av rallarkyrkogården år 1923 - se avsnitt 16 - vidtogs en genomgripande reparation av bårhuset som ett resultat av den kritik som riktades mot dess utseende.

Det finns inga dokument som styrker påståendet att bårhuset ursprungligen byggdes på en annan plats men ett gammalt fotografi visar att bårhuset troligen låg längre till höger från nuvarande ingångsgrindar räknat än vad huset i dag är beläget. Nu finns bårhuset till vänster om den närmast banvallen befintliga ingångsgrinden.

I kostnaden för upprustning av kyrkogården år 1936-1937 har bl a medtagits "flyttning av bårhuset" och det torde därför kunna fastställas att bårhuset flyttades till sin nuvarande plats i samband med att begravningsplatsen utvidgades år 1936.

Bårhuset är helt byggt i trä och består av ett enda rum. Mitt fram - från ingångsdörren sett - har ett altare uppförts i en nisch. På altaret är framlagt en bibel och där är också placerat två ljusstakar. Bibeln och ljusstakarna jämte det synnerligen vackra antependiet är donationer från två äkta makar vid namn Jensen. Förutom dessa ting finns på altaret en besöksbok där gästande turister och andra kan inskriva sina namn, hemortsadress och datum för besöket.

Ett förgyllt kors pryder väggen ovanför altaret och hela rummet utandras frid och värdighet trots det enkla utförandet.

På en av väggarna hänger en förteckning - inramad och försedd med glas - över de på kyrkogården begravda. Förteckningen - som är reviderad år 1972 - upptar gravnummer, namn, ort, födelse- och dödsdatum.

Utanför ingångsdörren finns nyckeln upphängd på en spik så varje besökare har möjlighet att kunna gå in och uppleva stillheten och den enkla skönheten i rummet.

16 INSPEKTION BETR UNDERHÅLL AV BEGRAVNINGSPLATSEN OCH UPPRUSTNING
AV DENSAMMA

I pressen förekom tid efter annan artiklar som kritiskt granskade underhållet av rallarkyrkogården. Man påtalade bl a att många kors var skadade, en del brutna och de flesta bar oläslig inskription. Vidare var underhållet mycket bristfälligt och man efterlyste en större vördnad - i form av bättre och mera pietetsfullt underhåll - för de på platsen begravna.

Denna kritik från pressartiklar och framförd i personliga skrivelser medförde att en inspektion genomfördes i mars år 1923. Inspektionen utfördes av dåvarande trädgårdsdirektören vid statens järnvägar Enoch Cederpalm och ur hans rapport från inspektionen kan hämtas följande:

.....

1) Gravar

Enligt bifogade kopia av plankarta märkt nr Bd 107 7/7 1923 utgör antalet gravar 116 st. Dessa äro i sitt nuvarande skick i allmänhet bristfälligt upplagda och i avsaknad av markbeklädning, och äro sålunda i behov av en lämplig renovering. Hållbarast och ändamålsenligast torde denna bliva genom att bekläda gravkullarna med torv av lämplig markvegetation, lågt lingonris och andra städsegröna arter, varav finnes tillgång i grannskapet. För detta ändamål böra gravarna enligt anvisning planeras och uppläggas i en 20 cm höga, regelbundna rektangulära ytor, dels i sammanhängande räckor och dels i färre antal eller enstaka gravar i anslutning till terrängens olika beskaffenhet.

2) Gångar mellan gravräckorna, planen kring bårhuset och markytor för övrigt inom det inhägnade området böra ej grusas, utan kompletteras och ansas för naturligt gräsbestånd.

3) Träkors av befintliga tvenne typer å en del gravar synes den mindre vara att föredraga såsom mera proportionell och stilren. Den större typen som återgavs i Svenska Dagbladets omnämnda artikel stå, som synes å bifogade fotografi, alldeles inpå och i varandra på grund av bristande utrymme. Sedan gravplatserna nu blivit bestämda och inlagda på plankartan, torde dessa träkors - åtminstone alla som sakna spår av aktualitet - i samband med renoveringen av gravkullarna saklöst kunna borttagas.

4) Minnesvård rest å områdets höjdplatå skulle förvisso förläna ett värdigare intryck åt platsen. Förutsatt att blocket som bör vara av råhuggen eller sprängd granit, blir av tillräcklig storlek torde det ställa sig förenligast med dessa mäktiga ödemarkers kynne, om fundamentet ej höjer sig över

marken, varigenom känslan av fornnordisk runsten som direkt reser sig ur marken går förlorad.

.....

5) Bårhuset är som synes av medföljande tvenne fotografier av synnerligt primitivt beskaffenhet och påminner mest om en tillfälligt hopkommen redskapsbod. Litet stil och arkitektur med hänsyn till plats och ändamål, för övrigt i största enkelhet, skulle nog här vara särdeles välgörande, och ej draga någon nämnvärd kostnad.

6) Inhägnaden, som består av rundvirke av naturfjällbjörk är för smäcker, och behöver kompletteras med grövre virke, spjälarna behöva hålla en diameter av minst 6 cm varigenom staketet kommer att verka solidare och tyngre. Det bör vara av den beskaffenhet, att det icke allenast utgör inhägnad utan även inramning av platsen.

Stockholm den 11 juli 1923
Enoch Cederpalm

Kungl Järnvägsstyrelsen - till vilken ovanstående rapport inkom den 12 juli 1923 - vidaresände densamma till statens järnvägars distriktsförvaltning i Luleå för yttrande. I augusti 1923 återkom rapporten med bl a följande påteckning:

.....

att i punkt 1) föreslagna åtgärder redan äro vidtagna och ansågs vid vederbörandes besök å platsen den 10 juli, att begravningsplatsen var prydlig,

att i punkt 2) föreslagna åtgärder äro vidtagna,

att i punkt 3) föreslagna åtgärder av distriktsförvaltningen biträdas,

att i punkt 4) föreslagna åtgärder av distriktsförvaltningen biträdas beträffande anordnande av en minnesvård.

.....

Förslaget i punkt 5) biträdades även av distriktsförvaltningen.

Förslaget i punkt 6) synes icke för närvarande behövt att genomföra, då inhägnaden är försatt i gott skick, men bör beaktas vid blivande reparation av densamma.

Slutligen vill distriktsförvaltningen nämna, att numer icke återstår mer än ett 10-tal gravplatser. Begravningsplatsen torde dock ursprungligen varit avsedd endast för dem, som gingo bort under byggnadstiden och synes under alla omständigheter icke kunna påvila statens järnvägar skyldighet att framdeles utvidga densamma.

.....

Resultatet av inspektionen år 1923 blev en genomgripande upprustning av rallargravar, kors och bårhus samt av den omkringliggande terrängen.

I samband med utvidgning av kyrkogården år 1936 - före överlämnandet till Jukkasjärvi församling - vidtogs också en stor upprustning vilken beskrivits i avsnitt 21.

Slutligen utfördes upprustning år 1947 av relativt stort format och däremellan förekommer givetvis ett kontinuerligt underhåll av begravningsplatsen.

17 RESANDE AV MINNESSTEN

I förslaget betr resande av en minnessten förekom en hel del korrespondens vari olika förslag framlades om utseende, storlek, vikt och den inskription som stenen skulle ha. Eftersom alla dessa förslag, argument och motargument i dag inte har någon större betydelse och inte tillför forskningen någonting av värde har det förefallit naturligt att i denna historik bortse från densamma.

Resultatet blev till slut att en minnessten restes på begravningsplatsen och att den fick inskriptionen "Till minnet av dem som stannade häruppe" och nederst angavs att Kungl Järnvägsstyrelsen hade rest minnesvården år 1923.

18 FRAMSTÄLLAN FRÅN JUKKASJÄRVI KYRKORÅD TILL KUNGL JÄRNVÄGSSTYRELSEN
OM UTÖKNING AV BEGRAVNINGSPLATSEN

Som det framgick av bl a skrivelse från statens järnvägars distriktsförvaltning i Luleå - se avsnitt 16 sid 2 - fanns det endast ett tiotal gravplatser kvar år 1923. Å andra sidan förelåg för statens järnvägar ingen anledning att framställan skulle ingivas om ytterligare utökning eftersom begravningsplatsen i stort sett fyllt det ändamål vartill området på sin tid uppläts.

Under de mellanliggande åren hade dock tillkommit en del bofast befolkning efter järnvägslinjen på båda sidor om Tornehamn. Från församlingshåll i Jukkasjärvi såg man här en möjlighet att få ytterligare en begravningsplats inom församlingen - en begravningsplats som geografiskt låg väl till för den bofasta befolkning som bodde alltför långt från församlingens begravningsplats.

Därför ingav man en framställan till Kungl Järnvägsstyrelsen vari man föreslog utökning av begravningsplatsen. Framställan hade följande lydelse:

Kungl Järnvägsstyrelsen
Stockholm

Ang Tornehamns begravningsplats

Den av Statens järnvägar under byggnadstiden för järnvägslinjen Gellivare-Riksgränsen anlagda begravningsplatsen vid Tornehamn i Jukkasjärvi församling har under de gångna åren, sedan banbyggnaden avslutats, i mycket stor utsträckning utnyttjats och utnyttjas alltjämt av ovanför Kaisepakte-Stordalen placerade Statens Järnvägars tjänstemän och arbetare och deras familjemedlemmar och har sålunda visat sig alltfortfarande fylla ett behov.

Då begravningsplatsen nu är fullbelagd får Jukkasjärvi kyrkoråd, som finner det önskligt, att befolkningen i denna nordliga del av socknen på grund av de stora avstånden till kyrkoplats har tillgång till en närbelägen begravningsplats, hos Kungl Järnvägsstyrelsen hemställa om Styrelsens medverkan att få Tornehamns begravningsplats utvidgad.

Kyrkorådet hemställer också, att Styrelsen, med hänsyn till att begravningsplatsen alltfortfarande kommer att nyttjas för personer, som på ett eller annat sätt varit knutna till Statens järnvägar, måtte bestrida kostnaderna för nu planerade utvidgning av platsen, dess iordningställande och inräknande med en enkel stenmur, vilken bättre än nuvarande

stängsel torde kunna motstå vinterstormarnes och snöns påfrestningar.

Såsom det torde vara Kungl Styrelsen bekant, har allt underhåll av sagda begravningsplats från dess anläggning utförts på SJ:s bekostnad genom dess banavdelning och dess närmast boende banarbetare. Av denna anledning har aldrig gravavgifter upptagits vid denna begravningsplats, och då befolkningen delvis består av gamla pensionerade eller i tjänst kvarvarande banarbetare, vilkas ekonomi icke tillåter någon extra belastning, skulle Kyrkorådet gärna se, att även för framtiden det skulle slippa upptaga gravavgifter, vilket skulle bli en följd av att församlingen övertog underhållet, och hemställer fördenskull, att Statens järnvägar liksom hittills vårdar och underhåller begravningsplatsen, vilket arbete, då banarbetare ändå ha sin verksamhet i närheten och då en ev stenmur skulle eliminera staketunderhållet, icke för SJ torde medföra nämndvärda kostnader.

Däremot kommer kyrkorådet, som enligt lag ansvarar för uppsikten över begravningsplatserna inom församlingen och vars ordförande är skyldig hava tillsyn över alla inom församlingen förekommande jordfästningar, att för framtiden genom upplägget av gravbok och andra åtgärder övervaka ordningen även å denna begravningsplats och kommer att till den myndighet vid SJ, som närmast ombesörjer begravningsplatsens vård, anmäla ev önskemål.

Enskilda gravar böra enligt föreskrifterna i allmän lag vårdas av gravägarna med undantag av graverne sedan byggnadstiden, vilkas vårdande kanske Statens järnvägar alltfortfarande ville handhava av pietet för "minnet av dem som stannade häruppe".

Det skulle bereda Jukkasjärvi kyrkoråd stor tillfredsställelse, om Kungl Järnvägsstyrelsen av hänsyn till befolkningen vid denna rikets nordligaste bandel skulle kunna villfara här framställda önskemål.

Kiruna 31 juli 1935

Å Jukkasjärvi kyrkoråds vägnar och enligt dess beslut

J E Eklund

kontraktspastor, ordförande

Framställan från Jukkasjärvi kyrkoråd översändes från Kungl Järnvägsstyrelsen till statens järnvägars distriktschef i Luleå som avgav nedan återgivna yttrande.

Till Kungl Järnvägsstyrelsen

Med översändande av hit inkommen skrivelse från Jukkasjärvi kyrkoråd angående utvidgning av Tornehamns begravningsplats får distriktschefen med nedan angiven inskränkning tillstyrka, att styrelsen medverkar till att utverka tillstånd att få begravningsplatsen utvidgad.

Det synes även skäligt, att statens järnvägar iordningställer det utvidgade området och inhägnar detsamma med en enkel stenvägg samt därefter överlämnar hela begravningsplatsen till kyrkorådets framtida underhåll och vård.

Om statens järnvägar sålunda iordningställer området före dess överlämnande, synes omkostnaderna för platsens framtida vård bli obetydliga och som följd därav gravavgifterna kunna hållas i nivå med vad som tillämpas på landet i rikets övriga orter.

Vården av de gravar, som tillkommit under byggnadstiden, bör allt framgent ombesörjas genom statens järnvägars försorg.

Kostnaden för anordnandet av en enkel stenvägg omkring begravningsplatsen, flyttning av kapellet samt platsens iordningställande för överlämning beräknas till 3.800 kronor.

Förslagsritning till utvidgning bilägges.

Luleå den 5 september 1935
Birger Walentin

Denna skrivelse från SJ distriktschef i Luleå medverkade till att Kungl Järnvägsstyrelsen biträdde förslaget från Jukkasjärvi kyrkoråd betr framställan om utvidgning av begravningsplatsen vid Tornehamn.

19 FRAMSTÄLLAN FRÅN KUNGL JÄRNVÄGSSTYRELSEN TILL KUNGL MAJ:T OM UTÖK-
NING AV BEGRAVNINGSPLATSEN

Med framställan från Jukkasjärvi kyrkoråd och yttrande från statens järnvägars distriktschef i Luleå jämte upprättad ritning som underlag ingav Kungl Järnvägsstyrelsen följande framställan till Kungl Maj:t.

Till Konungen

I brev till järnvägsstyrelsen den 29 november 1901 angående upplåtelse till begravningsplats av ett jordområde å kronoöverloppsmark vid Tornehamn i Norrbottens län har Kungl Maj:t medgivit, att visst område om 814 kvadratmeter finge till statens järnvägar upplåtes för att användas till begravningsplats för med döden avgångna personer, som varit anställda vid järnvägen, särskilt under byggnadstiden.

Med förmålan att den sålunda upplåtna begravningsplatsen alltjämt fyller ett behov och i mycket stor utsträckning utnyttjas av ovanför Kaisepakte-Stordalen placerade statens järnvägars tjänstemän och arbetare samt dessas familjemedlemmar ävensom att begravningsplatsen nu är fullbelagd, har Jukkasjärvi församlings kyrkoråd under hänvisning till att begravningsplatsen allt fortfarande kommer att nyttjas för personer, som på ett eller annat sätt varit knutna till statens järnvägar, hemställt om järnvägsstyrelsens medverkan till en utvidgning av Tornehamns begravningsplats.

I anslutning härtill får styrelsen, som i anledning av framställningen beslutat iordningsställa och inhägna ett såsom lämplig utvidgning avsett område om ca 460 kvadratmeter, vilket till sina gränser närmare angives å här närlagda ritning, märkt "SJ 19 bs Kiruna 770", därest detta ställes till styrelsens förfogande, anhålla, att Kungl Maj:t måtte till statens järnvägar upplåta ovan angivna område om ca 460 kvadratmeter kronoöverloppsmark i Jukkasjärvi socken, att användas för utvidgning av Tornehamns begravningsplats.

I handläggningen av detta ärende har jämväl deltagit byråchefen å Drifftjänstbyrån J E Lindblad.

Underdånigst
Axel Granholm

T A Törjeson

Stockholm den 11 oktober 1935.

20 MEDGIVANDE FRÅN KUNGL KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET TILL KUNGL JÄRNVÄGSSTYRELSEN OM UTÖKNING AV BEGRAVNINGSPLATSEN

Till Kungl Järnvägsstyrelsen inkom den 21 november 1935 följande skrivelse från Kungl Kommunikationsdepartementet.

Till järnvägsstyrelsen

Genom beslut den 29 november 1901 har Kungl Maj:t medgivit, att ett närmare angivet område om 814 kvadratmeter, beläget å kronoöverloppsmark vid Tornehamn i Jukkasjärvi socken av Norrbottens län, finge upplåtas till statens järnvägar för att nyttjas såsom begravningsplats.

I skrivelse till Kungl Maj:t den 11 oktober 1935 har järnvägsstyrelsen - med förmålan att ovannämnda begravningsplats numera vore fullbelagd samt att Jukkasjärvi församlings kyrkoråd, under förklaring att begravningsplatsen alltjämt komme att nyttjas för personer, som på ett eller annat sätt varit knutna vid statens järnvägar, anhållit om styrelsens medverkan till en utvidgning av begravningsplatsen - hemställt, att Kungl Maj:t måtte till statens järnvägar upplåta ett för berörda ändamål lämpligt område om cirka 460 kvadratmeter, beläget å kronoöverloppsmark i ovannämnda socken och närmare angivet å en styrelsen vidfogad ritning, märkt "Statens järnvägar 19 Bansektionen Kiruna 770".

Domänstyrelsen har, efter inhämtande av yttrande från vederbörande skogsstatstjänstemän, avgivit utlåtande i ärendet den 31 oktober 1935.

Kungl Maj:t medgiver, att det å berörda ritning angivna området om cirka 460 kvadratmeter må för avsett ändamål upplåtas till statens järnvägar.

Därjämte föreskriver Kungl Maj:t, att det skall åligga järnvägsstyrelsen att genom vederbörande lantmätare låta upprätta karta över ifrågavarande område samt därefter överlämna densamma till domänstyrelsen för att förvaras i denna styrelses arkiv.

Detta får jag, på nådigste befallning, härigenom meddela järnvägsstyrelsen till kännedom och efterrettelse. Ovanberörda ritning återställes härjämte.

Stockholm den 15 november 1935.

Henning Leo

/ A C v Krusenstierna

Avskrift av detta medgivande översände Kungl Järnvägsstyrelsen till statens järnvägars distriktschef i Luleå med följande påteckning:

Överlämnas till Distriktschefen vid V distriktet.

För i Dc skrivelse den 5 september 1935, dnr 910, omhandlade arbeten anvisas 3.800 kronor, att utgå av förnyelsefondsmedel

samt redovisas å konto 8, arbetsnummer 1527 under rubrik "Björkliden-Kopparåsen, iordningsställande av Tornehamns begravningsplats".

Vidare får styrelsen, som funnit sig icke kunna tillmötesgå kyrkorådets framställning att statens järnvägar fortfarande måtte underhålla begravningsplatsen, anmoda Eder att, sedan arbetena utförts, överlämna begravningsplatsen till framtida underhåll och vård genom församlingens försorg och på dess bekostnad.

Vården av de gravar, som tillkommit under byggnadstiden, bör dock ombesörjas och bekostas av statens järnvägar.

Kyrkorådet i Jukkasjärvi församling har tillställts avskrift av förestående ämbetsskrivelse jämte denna påskrift.

Stockholm den 2 december 1935
Kungl Järnvägsstyrelsen
Axel Granholm

/ E Schütz
tjf

Till statens järnvägars distriktschef i Luleå avsändes även följande skrivelse å vilken kopia tillställdes kyrkorådet i Jukkasjärvi församling.

Till Distriktschefen vid V distriktet

Ang Tornehamns begravningsplats.

Sedan styrelsen denna dag anvisat medel för iordningsställandet av Tornehamns begravningsplats, får styrelsen anmoda Eder att, när arbetet blivit verkställt, till styrelsen inkomma med fullständig uppmättningsritning över begravningsplatsen, och kommer styrelsens lantmätare därefter att upprätta den karta över i anspråk taget område, som enligt Kungl Maj:ts beslut skall överlämnas till domänstyrelsen.

Uppmättningsritning bör jämväl i lämpligt antal exemplar överlämnas till kyrkorådet.

Stockholm den 2 december 1935
Kungl Järnvägsstyrelsen
E Schütz
tjf

21 NY OMGÄRDNING AV BEGRAVNINGSPLATSEN I SAMBAND MED UTÖKNINGEN

Det beslöts att förutvarande stängsel bestående av rundvirke från naturfjällbjörk nu skulle ersättas av en mera bestående inhägnad som dels var enkel och vacker och dels bättre motstod vinterstormar och andra påfrestningar.

För att inhägnaden skulle uppfylla dessa krav beslöt man att omgärda begravningsplatsen - såväl den förutvarande som den tillkommande - med en stenmur och som material valdes skiffersten.

I stenmuren skulle insättas grindar av smidesstänger och grindparet anbringades i omedelbar närhet av bårhuset med utgång till den gångstig som går förbi kyrkogårdsmuren från järnvägslinjen vid den s k "Kyrkogårdsstugan" och ned till gångstigen mellan Björkliden och Tornehamm/Pålnoviken.

Kungl Järnvägsstyrelsen upprättade förslag till grindar som sedan tillställdes kyrkoherde Eklund i Jukkasjärvi församling för yttrande. Han godkände ritningen med påteckning att grindarna var enkla och gjorde ett värdigt intryck.

Dessa arbeten utfördes under år 1936-37 i samband med övriga upprustningsarbeten inom begravningsplatsen. I samband därmed upprättades också en slutgiltig uppmättningsritning över begravningsplatsen - sannolikt under augusti månad 1937.

År 1947 insattes ytterligare ett par grindar och placerades i samma stenmur som de tidigare men mittför den gång som leder från muren upp mot minnesstenen. Genom dessa grindar får man en effektfull entré på kyrkogården med minnesstenen i fonden och rallargravarnas vita kors på båda sidor om uppfartsgången.

22 NY INVIGNING AV BEGRAVNINGSPLATSEN EFTER DET UTÖKNINGEN GENOMFÖRTS

Invigningen av den utökade begravningsplatsen ägde rum söndagen den 5 september 1937. Händelsen uppmärksammades i ortspressen och i artiklar och referat redogjorde man för invigningen. Här nedan återges de referat som intagits i Norrbottens-Kuriren och Norrlandsfolket.

Norrbottens-Kuriren tisdagen den 7 september 1937

Rallarkyrkogården i Tornehamn högtidligt invigd på söndagen.

Kyrkogården utvidgad till nytta för ortsbefolkningen.

Enkel och anslående andaktsstund bland fjällen.

Tornehamns kyrkogård, rallarkyrkogården vid stranden av Torneträsk, överlämnades på söndagen av statens järnvägars banbyggnadsavdelning till Jukkasjärvi församling och invigdes samtidigt med en enkel men högtidlig andakt.

Den lilla kyrkogården har nyligen varit föremål för utvidgningsarbeten och är nu avsedd att rymma även andra stoft än järnvägsbyggarnas. Vid invigningen hade den enkla skiffermuren pryttts med tuvor från fjällen runt om, översållade med bärklasar och vackert lysande i färgen, en enkel och anslående dekoration.

Högtidligheten inleddes av distriktschef B Walentin som med några ord minde om de hänsovna rallarnas livsgärning.

De som arbetade här uppe vid tiden kring sekelskiftet voro banbrytare i dubbel mening, framhöll hr Walentin. Deras okuvliga energi och kärlek till uppgiften förmådde besegra de obeskrivliga svårigheter som voro förbundna med arbetet. Många gånger såg det ut som om vildmarkens andar sammansvurit sig mot inkräktarna. Ett snöras kunde rasera resultatet av månadslånga ansträngningar. Våldsamma snöstormar blockerade tillförseln av livsförnödenheter och den stränga kölden tvang till överksamhet.

Männen som gjorde det, kunde dock inte besegras. De voro inga veklingar. De funno sig tillrätta med de primitiva förhållanden i vilka de av omständigheternas makt tvungos leva. Men arbetet krävde sina offer och då vägen härifrån och till Vit-tangi begravningsplats var för lång ordnades här en viloplats för de bortgångna. År 1898 inträffade första olyckan och då aktualiserades frågan om ordnandet av en begravningsplats. År 1901 utbröt en tyfusepidemi som ryckte många av de unga männen ur kamratkretsen. Gravplatsen måste då utökas och så blev det att det av enkla björkstammar omgärdade vilorummet fick en omfattning av 800 kvm. Under byggnadstiden vigdes 37 man till sista vilan här på Sveriges vackraste kyrkogård. I hjärtat av vildmarken.

År 1935 erhöles tillstånd till en ny utvidgning för att bereda de som är bosatta häruppe möjlighet att få begravningsplatser

här. Nu är arbetet färdigt och nu överlämna vi gravplatsen till Jukkasjärvi kommun och dess kyrkoråd.

Kontraktspresten J E Eklund tackade å Jukkasjärvi kommuns vägnar för gåvan. Sedan en psalm sjungits, höll prosten Eklund, assisterad av kyrkoherde T Strand från Harads och vice pastor Lundmark invigningstalet som formades till en hyllning till det strävsamma och uppoffrande arbetet. Ett vackert kors av cypresskvistar med band i de svensk-danska färgerna nedlades av direktör Jensen vid den av järnvägsstyrelsen resta minnesvården över "Dem som blevo kvar här uppe".

Högtidligheten var nu slut och deltagarna samlades å järnvägs-männens semesterhem i det närbelägna Björkliden, där kaffe intogs. Bland dem som övervoro högtiden märktes baningenjör Hartman, maskiningenjör Ringqvist, byråassistent Eriksson, trafikinspektör Grönberg och stationsskrivare Holmkvist, konstnären Karl Tirén, överdirektör Ramström och direktör Jensen.

Från Abisko och Björkliden hade även folk sökt sig hit för att övervara minnes- och invigningshögtiden, och bland deltagarna lade man särskilt märke till en del grånade veteraner från banbyggnadstiden som infunnit sig för att hedra sina bortgångna kamrater.

Norrlandsfolket måndagen den 6 september 1937

Rallarkyrkogården vid Tornehamn överlämnades av SJ:s banbyggnadsavdelning till Jukkasjärvi församling vid en liten högtidlighet på söndagen. Distriktschefen B Walentin vid SJ höll ett litet tal vari han erinrade om de svåra förhållanden under vilka malmbanan byggdes och om dem som föllo offer för olyckor och sjukdomar och nu sova sin sista sömn på den lilla kyrkogården vid stranden av Torneträsk.

Kontraktspresten Eklund tackade å Jukkasjärvi församlings vägnar och höll sedan ett tal som formade sig till en hyllning åt det strävsamma och uppoffrande arbetet. Vid den av järnvägsstyrelsen resta minnesvården nedlade direktör Jensen en krans i de svensk-danska färgerna.

Deltagarna i högtidligheten samlades sedan på järnvägs-männens vilohem i Björkliden där kaffe intogs.

Tilläggas kan bara att kyrkogården ligger vid Tornehamn men inte vid stranden av Torneträsk. Ned till träsket är det ca 2 km promenad. Där nere låg det s k baslägret men hela området bär namnet Tornehamn.

23 HÄR VILAR

Det har varit svårt att finna den rätta rubriken till detta avsnitt. Rubriken "Här vilar" har valts med tanke på att dessa ord ofta förekommer som inskription på gravstenar och kors.

Avsnittet skall inte behandla de olika levnadsöden som har varit rådan- de för de rallare som nu är begravda på kyrkogården men ett litet ax- plock har ändå varit på sin plats. Historiken avser inte rallarna i första hand utan kyrkogården men det torde stå klart för alla och envar att rallarnas historia och kyrkogårdens är så intimt förknippade med varandra att man alltid hittar beröringspunkter.

Att välja ut de kanske mest intressanta levnadsödena har inte varit möjligt - rallarnas historia är till stor del oskriven och okänd även om mycket från deras hårda liv har nedtecknats. Därför har slumpmäs- sigt utvalts några få som får tjäna som illustration.

Många rallare var livsfilosofer och många hade förmågan att skriva poesi - låt vara att deras diktning inte alla gånger var av den klass som de författarkollegers vilka fick sina verk tryckta och utgivna. Men det fanns någonting av naturens stämning och närhet i diktningen.

Romantik fanns också. Visserligen var rallarna kända för ett i det närmaste sedeslöst liv och otaliga är de historier som berättar att den bofasta befolkningen levde i skräck för rallarna och att man låste in de unga kvinnorna när ett rallarlag var i närheten. Men många av de historierna är nog rätt långt från den verklighet som existerade.

Men låt oss börja med att dröja en stund vid den romantik som förekom mellan rallarna och deras kvinnor - i det här fallet kockorna. Slutet på det fall som här skall redogöras för är inte romantiskt men medan historien pågick blommade säkerligen romantiken i den hårda lappländska naturen.

På ett av korsen är målat endast "Anna Norge" jämte dödsdag och år. Det är ett enkelt vitt träkors lika de övriga runt omkring som rests på rallargravarna. Historien berättar att Anna - som också kallades för "Svarta Björn" - var en kvinna av förnäm börd och att hon och hen-

nes mor var de enda överlevande från en fartygskatastrof vid Norges kust. De sökte sig upp till Ofotenbanan där Anna började arbeta som kocka. Det berättas att Anna var en mycket vacker kvinna och att ingen man kunde motstå henne. Detta blev också hennes olycka. Hon blev skjuten och här med fjällen som tysta vittnen skulle alltså ett "crime passionelle" ha utspelats.

Men det går många historier om "Svarta Björn" och vilken historia som är sann går inte att utreda. Bl a berättas det att en kocka vid namn Maja Well skulle ha slagit Anna i huvudet med en tvättstöt. Anna dog inte av slaget men dog strax efter av långt framskriden lungtuberkulos. Maja gick alltså fri från misstanken om mord men lär ändå ha kallats för "Björndödaren". I en annan version skulle en kvinnlig rival under en spritfest slagit Anna i huvudet med en stekpanna så att Anna avled.

Tilläggas kan att under senare år har forskare kommit fram till att den Anna som vilar under korset med inskriptionen "Anna Norge" kanske inte är den som kallades "Svarta Björn". Det kan ha varit någon annan. Hur det nu är med det går väl inte att få klarhet i och frågan vem som var Anna har väl inte så stor betydelse så här långt efteråt. En sanningshalt finns alltid i varje historia och kan klarhet inte nås i vem som var Anna får vi hoppas att den nuvarande inskriptionen på korset ändock får vara kvar som ett minne.

En artikel i tidningen Norrlandsfolket den 16 september 1952 om rallarkyrkogården har som rubrik "Psalmdiktare och femme fatale vilar på Tornehamns kyrkogård".

Till femme fatale får väl i detta fall räknas Anna och till psalmdiktare skall i så fall hänföras rallaren Karl August Sundin. Han var bördig från Väster Löfsta församling i Västmanland och född den 29 augusti 1874. Han avled den 2 april 1901 i tyfoidfieber och blev begravd den 8 april samma år. På det vita träkorset står endast "K A Sundin" jämte dödsdag och år.

Om Sundin kan betraktas som psalmdiktare är väl ovisst men en diktare var han ändock och många var de dikter han skrev om rallarna och deras arbetsamma liv. En del av dikterna skrevs till kända melodier och de sjöngs i barackerna om kvällarna.

Ord om sig att vara psalmdiktare kommer väl från det tillfället då en järnvägspräst sade till honom att "i dig har Sverige förlorat en av sina största psalmdiktare".

En dikt som bevarats kallas numera för "Karl Sundins visa från Riksgränsbanan" och det finns alla skäl att återge den i sin helhet.

Rallaren med friskt humör,
heder åt ditt värv,
Du som Lapplands framtid gör,
tjänande din skärv.
Vi gör banor utav stål,
Västerhavet är vårt mål
där vi dricker Nordens skål
i Viktoria hamm.

Banan som vi bygger på
är ett "varde ljus"
uti Lapplands mörka vrå,
ödemarkens grus,
bördigt ock skall bli en gång,
landet uti fjällets fång,
kunnig uti övad sång
även ock skall bli.

Mödosamt men fritt vårt liv
leves här till fjälls,
rallarkärran är vårt viv,
släggan är vår päls.
Den ger värme, som är god,
livar upp ett fruset mod,
färgar kinden röd som blod -
sjung vid släggans slag.

Kojorna vi bor uti
äro lyxhotell.
Uti lyxen vräka vi
oss för varje kväll.
Vår divan är klädd med ris.
En av stenblock murad spis,
den är då naturligtvis
bäst av alltihop.

Ifrån Gällivare by
upp till Lina älv
ligger banan jämn och ny,
se för resten själv.
Ovanför går lag för lag,
knogande för varje dag,
över fjäll och vattendrag,
jämnas vägens bank.

Lik fordom krigsmän uti fält
 har vi samlat oss.
 Väpnade med spett och borrh
 att med fjällen slåss.
 Härdat stål finns i vår arm,
 kraft uti vår breda barm,
 järn i Luossavaara karm,
 idel ren metall.

Ett hurra för höga nord,
 rikedomens land.
 Leve du vår fosterjord!
 Midnattssolens brand
 vänligt stråla omkring dig
 över berg och banastig,
 är vår önskan innerlig -
 hell dig, Nordens land.

Den dikten rymmer romantik, naturskönhet, kraft men också kamp och
 umbäranden. Dikten får utgöra ett oväderligt dokument över rallarnas
 liv - ett liv i hårt arbete men också i glädje och kamratskap.

Om dikten utgör ett dokument så finns det också monument över de slit-
 samma år som riksgränsbanan byggdes. Det är monument av verkliga dimen-
 sioner - monument som man kan känna på och beundra. Monument resta till
 minne av de rallare som byggde banan. Det ena rallarmonumentet är rest
 i Kiruna intill stationshuset med fasad mot järnvägen och det andra mo-
 numentet är rest i Narvik inte långt från järnvägsstationen i en liten
 park i hörnet av Rombaksveien och Björnsons vei.

Monumentet i Kiruna visar några rallare bärande på en räls och monumen-
 tet i Narvik är en rallare i jätteformat med handen tryggt vilande på
 sin slägga - färdig att fortsätta arbetet så snart åskådaren gått sin
 väg.

Men det finns också andra monument. Överallt efter banan finns de men
 det är inte många som reser banan fram som sett dem eller ägnat dem en
 tanke. Det är de monument som omtalas i en visa diktad av en okänd
 poet bland rallarna. På ett ställe står det:

Varje bank och skärningssslänt
 det är våra monument.

De rallare som begravdes på kyrkogården avled till följd av sjukdom el-
 ler olyckshändelse - tre begick självmord. De vanligaste sjukdomarna
 var tuberkulos och lunginflammation - en tyfoidfeperepidemi år 1901

krävde också sina offer - och den vanligaste olyckshändelsen med dödlig utgång var drunkning i någon av de jokkar invid vilka man arbetade.

Förutom de som är begravda på kyrkogården i Tornehamn avled några norr- män som fraktades till sina hemförsamlingar i Norge.

Men på rallarkyrkogården finns också en gravplats där två urnor är ned- satta efter personer som inte avled under arbete på banan men som blev så betagna av den storslagna naturen att de föreskrev att bli jordade där. Det är Axel Granholm och hans hustru Magdalena - allmänt kallad för Magda.

Axel Granholm arbetade vid riksgränsbanan som ung ingenjör. Han föddes i Norrbärke församling i Kopparberg den 19 augusti 1872 och avled i Stockholm den 6 juli 1951. Urnan efter honom - jämte hans hustru som avled i Stockholm den 18 september 1953 - bisattes på kyrkogården i Tornehamn den 11 juli 1954.

Granholm - som av många är känd som "överrallaren" och slutade sin tjänst vid statens järnvägar som generaldirektör - älskade redan från början den storslagna fjällnaturen och i synnerhet trakterna omkring Tornehamn. Ett bevis på detta är att han under många år hade sitt sommarställe i Björkliden.

Det som nu heter Gammelgården och ingår i Björklidens turiststation byggdes ursprungligen som en kafé- och samlingslokal för rallarna. De fann dock ganska snart att huset låg för långt bort från deras arbets- plats och byggde själva en barack intill Nuoljatunnelns mynning. Så stod huset tomt och öde under några år för att så hyras av Granholm som sommarbostad för sig och sin familj.

De utnyttjade huset under några somrar för att slutligen överge det på grund av det långa avståndet från Stockholm och Granholms allt färre tillfällen att kunna vistas där. Efter ett par år inköptes huset av dåvarande Vilohemsföreningen - nuvarande Svenska Järnvägsmännens Semes- terhemsförening. Huset rustades upp och invigdes år 1926 och har sedan under årens lopp tillbyggt och moderniserats och ingår nu som en del i turiststationen. Gammelgården är belägen ca $3\frac{1}{2}$ km från rallarkyrko- gården.

Detta torde vara ett bevis på hur gripen och intresserad man kan bli av den svenska fjällvärlden och cirkeln slöts den dag då urnorna bisattes på kyrkogården. Gravplatsen är belägen högt upp på en kulle - snett till vänster bakom minnesstenen - och är täckt med en stenhäll där namnen "Axel och Magda Granholm" inhuggits. Upp till kullen leder en trappa med steg av skiffersten.

Vid bisättningen hade ett stort antal rallare mött upp och de var också de gamla rallarna som lade stenhällen på sin plats.

Tidigare i detta avsnitt har berörts den poetiska ådra som många rallare hade. Hur många det var vet man inte och det är endast en ringa del som blivit bevarad av dess produktion. Tydligt är dock att den vackra fjällnaturen och det goda kamratskapet var utmärkta inspirationskällor.

Det kan knappast tänkas en värdigare avslutning på detta avsnitt än ett par rader ur en hyllningsdikt till avlidna rallare.

När stormen ryter kall och hård kring vidder ändlöst öde,
jag står uppå en kyrkogård långt skild från livets flöde,
där pålar stå som minnesvård på mark som gömmer hjältar.

Dikten är skriven i oktober 1902 av dåvarande sprängarbasen Patrik Samuelsson.

24 JÄRNVÄGSPRÄSTER

Under byggandet av riksgränsbanan var särskilda järnvägspräster anställda. Dessa hade till uppgift att bl a döpa, viga och jordfästa samt hålla föredrag över ämnen som kunde intressera banbyggarna. De skulle också ordna med underhållning i olika former och var skyldiga att ställa sig till disposition för enskilda samtal samt i övrigt medverka på olika områden där deras insatser kunde behövas. Dessutom så skulle de hålla gudstjänster och handha det lånebibliotek som fanns att tillgå på platsen.

I allmänhet var det tre järnvägspräster anställda samtidigt. Av dessa var en placerad i Gällivare - för den södra delen av riksgränsbanan - och en placerad i Vassijaure - för den norra delen av riksgränsbanan - samt en dessutom på den norska sidan.

Det har inte gått att få fram fullständiga uppgifter över vilka järnvägspräster som under årens lopp varit placerade efter banan men beträde präster som hade hand om Tornehamn föreligger en förteckning som synes vara fullständig från år 1899 och fram till år 1919.

Järnvägspräst	Tidsperiod
O Th Wermelin	1 april 1899 - 27 juni 1901
Petrus Nordfors	1 juli 1901 - 29 januari 1903
Harald Orajärvi	1903 - 1907
Lars Johan Ramström	1907 - 1 maj 1917
E Brandt	1 maj 1917 - 30 september 1917
J E Eklund	1 oktober 1917 - 30 april 1919

Betr Orajärvi kan nämnas att han - enligt anteckningarna - sedermera antog släktnamnet Orwin och uppges han blivit bankkamrer i Stockholm. Fr o m år 1919 var järnvägsprästtjänsten förenad med komministertjänst och den sist upptage - J E Eklund - blev så småningom kontraktsprost i Jukkasjärvi församling.

Förutom ovan nämnda vet man att den järnvägspräst som år 1899 var placerad i Gällivare var norrman och hette Andreas Nikolai Juliebø och att på norska sidan vid samma tidpunkt var placerad en järnvägspräst vid namn K Bjørstad.

Järnvägsprästerna var skyldiga att för varje år avlämna en ämbetsberättelse till domkapitlet i Härnösand. Att här återge dessa i fullständig avskrift faller utanför ramen för denna historik då berättelserna - helt naturligt - handlar mera om järnvägsbyggarna och den prästerliga gärningen än om rallarkyrkogården i Tornehamn.

Ämbetsberättelserna är emellertid dokument som speglar läget vid banbyggnaden omkring sekelskiftet och bör därför ha ett visst intresse. Tre ämbetsberättelser har valts ut som underlag för ett kort referat och dessa tre - om tillsammans 19 tätskrivna foliosidor - är

- ämbetsberättelse för år 1899 upprättad av O Th Wermelin,
- ämbetsberättelse för år 1899 upprättad av A N Juliebø,
- ämbetsberättelse för år 1900 upprättad av O Th Wermelin.

Av de tre berättelserna framgår bl a att

- båda järnvägsprästerna tillträdde sitt förordnande den 1 april 1899,
- Wermelin hade ett arbetsområde med en sträckning av 80 kilometer och Juliebø en järnvägslinje av ca 10 mil,
- antalet anställd personal år 1899 inom Wermelins område varierat mellan 800 och 1400 man och inom Juliebø's område 400-500 man inom varje avdelning och att det förekom åtta avdelningar,
- antalet anställd personal år 1900 inom Wermelins område varierat mellan 617 och 1508 man men om man även medräknat proviantörer, tjänstepersonal, enskilda yrkesidkare och kockor m fl blir summan varierande mellan 900 och 2000 man,
- i ämbetsberättelserna klagas över det ringa religiösa intresset bland de anställda och den relativt låga besöksfrekvensen vid gudstjänster,
- hyses farhågor för att svordomar och spel skall öka i omfattning,
- på grund av ackordsarbete och skiftesgång kan inte regelbundna morgon- och aftonandakter hållas och ej heller sammankomster på vardagar,
- banbyggarna inte förtär särskilt mycket alkohol vilket bland annat säkerligen beror på de långa transportvägarna från lönnkrögerierna,
- arbetsbefälet utövar en hård kontroll över att starka drycker ej ohämmat förekommer,

- under år 1899 förekom ingen nattvardsgång men under år 1900 anordnades sådan vid ett tillfälle,
- under år 1900 förekom de flesta barndopen och en erhöll också konfirmationsundervisning,
- grövre brott förekom ytterst sällan och inget brott under de båda år som ämbetsberättelserna avser kunde anses som grövre sådant,
- kamratandan bland de anställda var påtagligt god och tjuvnad och slagsmål förekom sällan.

Till dessa fragment ur de tre ämbetsberättelserna kunde mycket tilläggas men det hör mera till rallarnas historia än kyrkogårdens. Det kan dock nämnas att vid läsning av dessa ämbetsberättelser framgår det att järnvägsprästerna hade ett synnerligen hårt arbete. Deras område var stort och förbindelserna dåliga så det blev långa och påkostade färder inom resp distrikt. Julieb^o omnämner också på ett ställe i sin ämbetsberättelse att hans resor ibland kan taga upp till två veckor men att han i allmänhet är borta 4-5 dagar i sträck.

Men det fanns också glädjeämnen som när Wermelin exempelvis i sin berättelse avseende år 1900 omnämner det lånebibliotek som han har ansvaret för och där lånefrekvensen är relativt stor.

Gemensamt för de här ämbetsberättelserna är deras påtagliga oro för det bristande religiösa intresset bland de anställda men också en förhoppning om en bättring och att allt är mycket bättre ställt än vad de både järnvägsprästerna kanske tänkt sig.

25 SLUTORD

Lång tid har förflutit sedan platsen för rallarkyrkogården utvaldes år 1899 och den 14 juli nästa år - 1973 - blir det 70 år sedan riksgränsbanan invigdes.

Mycket mer kunde skrivas om begravningsplatsen vid Tornehamn, om baslägret nere vid Torneträsk och om rallarnas hårda liv. Många är de personskildringar och levnadsöden som skulle kunna relateras. Eftersom denna historik endast skulle avse begravningsplatsens historia - så långt den kan dokumenteras och med tonvikt på dess tidigaste skede - måste således en relativt snäv gräns dras för ämnesområdet.

Vi lever i en föränderlig värld och inte ens fjällvärlden undgår förändring. Sedan ett par år tillbaka har således fjälltoppar och plattåer kring Abisko, Björkliden och upp mot Riksgränsen återfått sina gamla lapska namn och på kartor tryckta efter år 1970 förekommer dessa. Därför kan det varaskäl påpeka att det fjäll som i denna historik omnämnts som Nuolja nu återfått sitt gamla namn och heter Njulla - och detta nämns för att intresserade skall hitta platsen på kartan. Tornehamn har dock fått ha sitt gamla namn kvar och övriga fjäll och områden som nu bytt namn har inte omnämnts i denna historik.

För de intresserade finns många möjligheter att få veta mer om de platser och den epok som historiken behandlat. Historiken var ämnad som en utgångspunkt att starta från och de i förordet omnämnda källmaterialet utgör en fullvärdig dokumentation ur vilken här endast framtogs en del.